

ЖЕНСКОУ ПОКРЕТ. ŽENSKI POKRET.

LAJBLAS

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 8 — 15 ОКТОБАР — ГОДИНА V (1924)

Уредник, ВЕРА ЈОВАНОВИЋ

САДРЖАЈ:

- 395 Д-р НАДА СЛАВИКОВА М. А.
307 ПРВА ЖЕНА ПРОФЕСОР У СРБИЈИ . . Вера Јовановић
309 К MIRU Štebi Alojzija
313 БРАЧНИ ПРОБЛЕМ Д-р Софија Шефер
318 О ПРОБЛЕМУ ЦЕЛИБАТА ЖЕНСКИХ
ЧИНОВНИКА Д-р Јулка Хлапец-Ђорђевић
319 ŽENA Klara Daičova
325 ФЕМИНИСТКИЊЕ ЗА ВРЕМЕ ПОСЛЕД-
ЊЕ ИЗБОРНЕ БОРБЕ У ФРАНЦУСКОЈ Милена Атанацковић
326 ИЗВЕШТАЈ СЕКЦИЈЕ ДОМАЋИЧКИХ ТЕ-
ЧАЈЕВА ЗА СЕОСКЕ ДОМАЋИЦЕ . . . Даринка Лацковићева
329 ИЗВЕШТАЈ ЕКОНОМСКЕ СЕКЦИЈЕ . . Соја Јовичић
331 БЕЛЕШКЕ: Дневни ред II. конференције
Мале Женске Аншанше одржане у Београду
од 29. окт. до 2. нов. 1924. г. — Наше
сељанке на мору. — Прва домаћичка школа
у Босни. — Јубилеум. — Допуна закона
правне једнакости у Сједињеним Држава-
ма. — Национална Лига жена-бирача. —
Жене из Тасманије на делу.
333 ЕВАДНА Сара Гранд

Женски Покрет излазиће од сада сваког 15-ог у месецу.

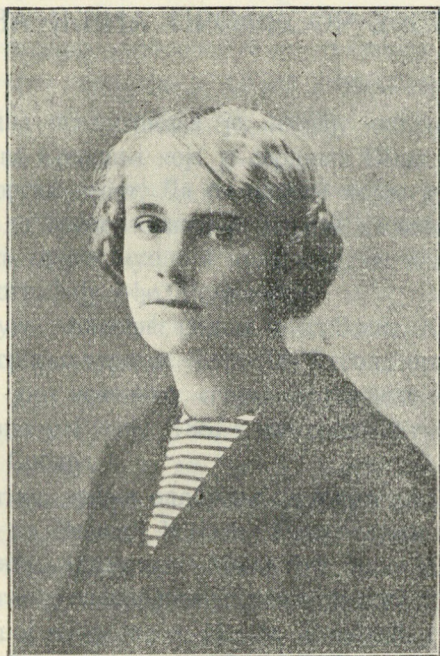
Да би се омогућило уредно излагање листа, молимо све наше поверенике и све наше прешилашнике да **одмах** измире своју прешилашу за ову годину.

Уредништво.

ЦЕНА 10 ДИН.

D-r NADA SLAVIKOVA

Kći g-dje Antonije Slavikove, poznate socialne radenice u Trstu. Pre četiri godine promovisana je za doktora medicine na Praškom Universitetu. Kao specialista za očne bolesti, radila je u bolnici u Trstu. Veoma cenjena medju svojim kolegama, još više je bila voljena od svojih pacienata, koje je negovala svom odaošću i ljubavlju. Po svršenom radu u bolnici, D-r Slavikova je hitala udaljenoj školi slovenske dece, jedinoj u Trstu, čiji je bila

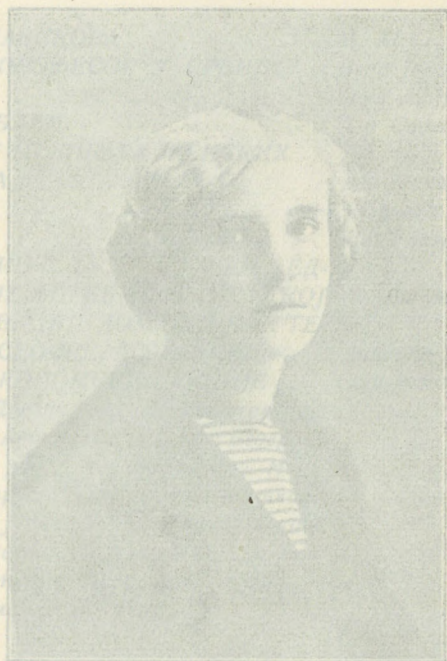
ona lekar. Negujući mališane, većinom iz siromašnih radničkih kuća, ulevala je hrabrost njihovim roditeljima, da strpeljivo i energično podnose teške dane za naš živalj u tome lepome primorskome kraju. Ne štedeći svoje nježno zdravlje, D-r Slavikova je priticala svakome u pomoć, što njena nježna priroda nije mogla podneti, i 11. juna t. g. podlegla je boljci, koja je već nekoliko meseci u njoj tinjala.

Slovenski živalj u Trstu je izgubio velikog prijatelja, a anali zaslužnih žena zabeležiše i ime mlade doktorke Nade Slavikove.

M. A.

D-1 NAĐA SLAVIKOVA

Kći g-dje Antonije Slavikove, poznate socialne radnice u Trstu. Pre četiri godine promovirana je za doktora medicine na Praskom Univerzitetu. Kao specialista za očne bolesti, radila je u bolnici u Trstu. Veoma cenjena među svojim kolegama, još više je bila voljena od svojih pacijenata, koje je negovala svom oda-pošću i ljubavlju. Po svršenom radu u bolnici, D-1 Slavikova je hitala udaljenoj školi slovenske dece, jedinju u Trstu, čiji je bila

396 D-1 NAĐA SLAVIKOVA

397 PRVA ŽENA

398 K MIRU

313 BLAGI PROBOJ

318 O PROBLEMU

ČINOVNIKA

319 ŽENA

325 FEMINISTIČKI

UČE IZBORNI

326 IZVEŠTAJ SA

ČAJEVA ZA O

329 IZVEŠTAJ SA

331 BELGIŠKE:

Mala Ženska

od 29 okt.

seljanke na

u Bosni. —

pravne jednake

na. — Nacion.

Žene u Tasm.

333 EVA DINA

ona lekar. Negujući majšane, većinom iz sitomasnih radničkih kuća, njevala je hrabrost njihovim roditeljima, da strpeljivo i energično podnose teške dane za nas živati u tome lepome primorskom kraju. Ne štediti svoje nježno zdravlje, D-1 Slavikova je pribicala svakome u pomoć, što njena njezna priroda nije mogla podneti, i 11. juna t. g. podlegla je bolesti, koja je već nekoliko meseci u njoj tinjala.

Slovenski živati u Trstu je izgubio velikog prijatelja, a našli zaslužnih žena zabeležiti i ime mlade doktorke Nađe Slavikove.

ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

СВЕСКА 8 — ОКТОМБАР — ГОД. V (1924)

ПРВА ЖЕНА ПРОФЕСОР У СРБИЈИ

Ових дана пензионисана је, између осталих, и г-ђа Круна Аћимовић, прва Српкиња која је свршила Велику Школу и положила професорски испит. Да би видели којим је путем наша прва жена морала да прође, колико је морала да чека, док је постигла изједначење са својим мушким колегама, ми ћемо бацити један поглед на биографију г-ђе Аћимовић.

Г-ђа Круна Аћимовић родом је из Босне. Као девојчица, она је, за време српско-турског рата 1877 год., пребегла у Србију. Одакле је, са још неколико својих другарица, послата као државна питомица у Русију. 1887 г. она свршава гимназију у Москви и враћа се у Србију.

По поратку, тражи одобрење од Министра Просвете да продужи студије на Великој Школи. Нека служи на част г. Алимпију Васиљевићу, тадашњем Министру, што је, и поред својих старинских погледа на школовање наше женске деце, радо изашао на сусрет нашој првој жени. И г-ђа Аћимовић 1887 г. постала је прва редовна студенткиња на Великој Школи. 1891. год., она заједно са својим друговима свршава филолошко-историски одсек. По положеном дипломатском испиту тражи службу. И док су сви њени другови постављени за предаваче, она се поставља без титуле овако: *да предаје Иностране Облике у Више Женској Школи са годишњом плаћом од 1200 г.* Тек 1893 год. постављена је за предавача, дакле три године доцније од својих другова.

Те године, у октобру пријављује се за професорски испит. Али, опет је потребно одобрење Мин. Просвете. Г. Миленко Веснић тадашњи Министар, човек напредан, одмах јој је дозволио да може испит полагати. На несрећу он је убрзо смењен и г-ђа је

принуђена била да поново тражи одобрење. Г. Нешић уважио је одлуку свога претходника. За то време истекао је рок за полагање испита, те се госпођа пријавила, са још 23 кандидата, за професорски испит, у априлу 1894. год. Г. Андра Ђорђевић, тадашњи Министар Просвете, одредио је комисију пред којом ће се испит полагати. И данас има још, на жалост, доста мушкараца који с подсмехом и с неповерењем погледају на сваку жену која полаже државни испит. А како је тек морало бити пре 30 година! У комисији је било чланова који су били противни њеном полагању, па ипак г-ђа Аћимовић, тада већ мајка, положила је професорски испит одлично. Она држи своју диплому о професорском испиту урамљену и с поносним осмејком је показује својим ученица, потсећајући их, да је она прва жена, прва Српкиња која је тежила да стане по спреми раме уз раме са мушкарцима.

После испита постављена је за класну учитељицу и управитељицу Више Женске Школе у Пожаревцу, која је била кратког века и госпођа буде премештена за управитељицу Више Женске Школе у Крагујевцу. На томе положају она је остала 3 године, радећи неуморно на васпитању и образовању наше женске омладине. За доба њеног управљања у овој школи ученице полагају први пут учитељски испит.

У то доба неке политичке личности радиле су да дођу за управнике Виших Женских Школа, па да би им се жеља испунила, чињене су неке реформе у закону о женским школама. Но све се свршило на овој измени: *да се место „управитељице“ замени „ујравишељем“*. Ту измену примила је Народна Скупштина у Нишу 1898 године. С тога су г-ђа Аћимовић и г-ђа Милка Вуловић смењене са положаја управитељског, а за своје заслуге одликоване су орденом Св. Саве V. степена.

Против ове неправде која је учињена нашим школованим женама, г-ђа Аћимовић жалила се Професорском Друштву, молећи га да је узме у заштиту, али, њена молба остала је глас вапијућег у пустињи. И од 1898 год. за управитеље наших женских школа долазе мушкарци.

По молби, 1898 год., г-ђа Аћимовић премештена је за класну учитељицу у Београд у Више Женску Школу, у којој је радила све док се није образовала I Женска Гимназија. Као разредни старешина она изводи наше прве матуранткиње, 1908/9 године, на матуру.

1910 год. Г-ђа Аћимовић одликована је за свој савестан рад на просвећивању наше женске деце орденом Св. Саве IV степена.

Поново се заводе неке реформе у закону о женској гимназији, и госпођа Аћимовић поставља се, 1914 год., за редовну наставницу. Тек после европског рата, 1920 године, г-ђа Аћимовић постављена је за професора. Требало је да прође пуних 26 година, савесног и неуморног рада у школи, требало је да придођу још многе и многе квалификоване женске снаге, па да се и жени дозволи титула на коју по својој спреми и своме раду има права.

Г-ђа Аћимовић предавала је општу историју у вишим разредима, доводећи увек у везу Историју Срба, у жељи да код својих ученица развије понајпре љубав према својој домовини. Која се од ученица г-ђе Круне Аћимовић не сећа њеног лепог, патетичног предавања о мукама и патњама руског сељака за време владе Ивана Грозног?

Госпођа је увек на страни потлачених, у својим предавањима, она на тај начин буди демократски дух поред родољубља код својих ученица.

У својој младости г-ђа Аћимовић радила је и на књижевности преведећи чувене руске писце у књижевним листовима наших Омладинаца „Колу“ и „Босанској Вили“. Ти се преводи по садржини и по стилу и данас радо читају.

Оцртавајући, у главном, пут којим је г-ђа Круна Аћимовић пролазила у својој просветној каријери, ми смо видели све етапе кроз које је морала проћи наша прва жена професор у Србији.

Ове године 1924 навршило се равно 33 године од када је прва жена, г-ђа Аћимовић, свршила на Великој Школи филолошко историјски одсек и ступила на рад на просветно поље, а прошле године је г-ђица Ксенија Атанасијевић, прва жена доктор филозофије нашег Универзитета, изабрана за доцента на филозофском факултету.

Требало је тридесет година па да и жена као просветни радник добије исте титуле али не и исте положаје као њен колега мушкарац.

Вера Јовановић

К М И Р У

III.

Vsak večer so bila javna zborovanja z najrazličnejšimi temami kakor: „Kako naj se zagotovi svetski mir?“ „Kako naj se prepreči nova svetovna vojna?“ „Problemi Evrope v zvezi s svetovnim mirom.“ „Pan-Amerika in svetski mir.“ Zborovanje o tej

zadnji temi je bilo najbolj učinkovito. Zastopnice iz Mehike, Kanade, Ekvadorja, Filipin, Antil so energično in temperamentno nastopile proti politiki, kakršno uganjajo moški, zlasti v vprašanih odnosov med poedinimi državami.

V programu kongresa je bilo tudi zborovanje mladine, ki je bilo na nedeljo 4. maja popoldne. Vojno ministrstvo je sicer prepovedalo manifestacijo mladine pod milim nebom pred Lincolnim spomenikom, kakor je bila prvotna določena, a ta prepoved ni prav nič otežila duha mladine iz Evrope, Amerike in Azije, ki je veličast izrazila svojo voljo za mir.

„Howard-University“ v Washingtonu, to je universa, ki jo posečajo le nebeli ameriški državljani (v deželi „svobode“ so nebeli državljani tako „svobodni“, da se smejo na parnikih prevažati le na krovu, kaj čuda, če morajo študirati zudi na posebnih šolah), je povabila vse udeležnike kongresa na cerkven koncert, ki je sijajno uspel in dal priliko, da so se sklenila prijateljstva med beločno in rdečo mladino.

Volitve predsedstva so dale sledeči rezultat: Jane Addams (Zedinjene države), predsednica; K. E. Marshall (Anglia), podpredsednica; G. Duchene (Francija), podpredsednica; V. Glücklich (Madžarska), glavni sekretar; Ramondt-Hirschmann (Holandska), blagajnik; članice uprave: G. Baer (Nemčija), E. Balch (Zedinjene države), Dejardin (Belgija), M. Gobat (Švica), Y. Hertzka (Avstrija). Za častno podpredsednico je bila izbrana Lida Gustava Heymann (Nemčija).

7. maja ob 11. ponoči je bil kongres zaključen. 17. maja je pričela poletna šola v Chicagi. Razen delegatov je obiskovalo šolo mnogo domačinov tako, da je bilo pri predavanjih vsak dan okolo 500 slušateljev. V času od 7. maja do 17. maja je odšel prvi „Pax-Train“ na agitacijo. 24 delegatinj iz Evrope se je vozilo s tem „vlakom miru“, da govore v različnih mestih o idejah lige. Ponoči so se vozile, podnevi so propagirale idejo o miru v sledečih mestih: Baltimore, Philadelphija, Pittsburgh, Wheeling, Cincinnati, Dayton, Indianapolis, St. Louis, Chicago. Protiagitacija je bila skoraj povsod ostra, tako da v nekaterih mestih niso dobile delegatinje lokalov za zborovanje. To jih seveda ni preplašilo, pa so govorile v šolskih prostorih, cerkvah, privatnih hišah. Marsikateri udeležnik je prišel kot nasprotnik, a je zapusti zborovanje kot član lige.

Drugi „Pax-Train“ je odšel po končani poletni šoli, 31. maja, in je peljal delegatinje na zborovanje v Detroit, Cleveland, Buffalo.

Toronto, Montreal. Preden so še prispelle na deločeno mesto, so jim bili povsod pripravili nasprotniki že teren; mislili so, da ga bodo sebi, a so se strašno zmotili. Tako je v Detroitu zahtevalo 50 cerkev govornice, v Torontu se je zbralo 3000 poslušalcev, vsa ostala zborovanja so bila prenapolnjena. Iz Montreala so odšle delegatinje iz Anglije, Francije, Holandske, Nemčije in Zedinjenih držav še v Ottawa, kjer je sedež parlamenta Kanade. V kanadskem parlamentu je le ena žena poslanec, ki je hkratu najmlajši član parlamenta. Stara je 33 let, učiteljica po poklicu in je poslanec stranke farmerjev. Pri vseh političnih strankah uživa izreden ugled. Skromna in preprosta je, pri tem nenavadno zdravega, bistrega uma, osebnost, ki osvaja. V parlamentu je priredila gostom banket, katerega se je udeležilo okolo 100 oseb. Prišli so poslanci vseh političnih strank, ki so z zanimanjem poslušali poročilo delegatk o politični situaciji v njihovih deželah. Zvečer je bilo javno zborovanje. Prihodnji dan so govorile delegatinje v seminarju za učiteljice, kjer jih je poslušalo 400 mladih deklet, bodočih učiteljic, ki so prav isti dan pričele polagati maturo.

Poletna šola se je otvorila 17. maja svečer. Prihodnji dan je govorila prva Jane Addamsova, za njo rektorjev namestnik univerze in potem je govorilo 20 evropskih delegatij vsaka po 5 minut o političnem položaju svojih držav. Ta uvod je napravil najboljši vtis, kar je priznalo tudi časopisje, in je mnogo pripomogel k dobremu uspehu šole. Izmed predavanj, ki so se vršila vsak dan od 10—1 in od 4—6, omenjam sledeča: Zgodovinski razvoj internacijonalizma, prof. Schevill; Internacijonalizem v umetnosti, Lorado Taft; Goethe-internacijonalist, Heymannova; Plemenško vprašanje in mir, J. W. Johnson; Zunanja politika angleske delavske vlade, dr. Ethel Williams i t. d. 29. maja so se zbrali vsi udeležniki kongresa v Hull-housu, kjer so razpravljali o vprašanju „Internacijonalizem in priseljevanje“. Zanimiv je bil v poteku šole dan, ko so drug za drugim govorili trije duhovniki: katoliški, protestantski in židovski ter razložili stališče svojih cerkva napram vprašanju o vojni. Katoliški duhovnik se je priznal kot zagovornik obrambne vojne, med tem ko sta ostala dva odklonila vsako vojno! Zadnji dan poletne šole, 31. maj, je bil dan mladine in se je razpravljalo o temi „Novo mladinsko gibanje za mir.“ Mladina obojega spola iz Indije, Kitajske, Amerike, Norveške i t. d. je nastopala in jasno povedala svoje mnenje, da zavrača frazo starih „da je treba očuvati deželo pradedov, „ki je že tolikokrat pripeljala do krvavega obračunavanja. Mladina hoče na

novo urediti sožitje narodov tako, da bodo vojne, kot ultima ratio za izravnavo nesoglasij med narodi izključene.

Evropske delegatkinje so porabili prilike svojega bivanja v Ameriki tudi v to, da so stopile u kontakt s svojimi soplemenjaki. Zlasti so izkoristili prilike poljske, češke in ukrajinske delegatkinje.

To je v glavnih potezah potek kongresa. Naj se sodi o uspehih velikih internacijonalnih kongresov tako ali tako, eno dobro stran imajo vsekakor: zbližujejo, dajejo, priliko za globlje medsebojno spoznanje, s tem vsak lahko korigira marsikatero napačno mnenje in zastopa v domovini naziranje o drugih na podlagi lastnega spoznanja.

IV.

Na kongresu u Washingtonu je liga še enkrat formulirala svoje cilje in soglasno sprejela sledeče: Int. liga žen za mir in svobodo hoče združiti vse one žene, vseh dežel, ki se upirajo kakršnemkoli načinu vojne in priprave za vojne, brez ozira na to, ali gre za napadalno ali obrambno vojno, za vojno med narodi, ali za državljansko vojno.

Bori se: 1. za popolno in splošno razorožitev na kopnem, morju in v zraku, proti uporabi blokade potom izstradanja in proti ponižavanju znanosti za destruktivne namene; 2. za svetovoo organizacijo z namenom za socijalno, ekonomsko in politično vzajemno delovanje; 3. za socijalno, ekonomsko in politično enakopravnost za vse brez razlike spola, plemena, razreda in vere; 4. za duhovno razorožitev potom vzgoje v smislu solivrtinos čloda z in eštvaupostavitvijo socijalne pravičnosti.

Izmed resojuacij navajam najvažnejše:

1. Nacijonalnim sekcijam priporoča kongres, da vplivajo na svoje vlade, da bodo reševale juridične spore z drugimi državami le potom stalnega internacijonalnega sodišča.

2. Kongres pozivlja Zed. drž. sev. Amerike, Rusijo, Nemčijo, Mehiko in Turčijo, da vstopijo v Društvo narodov.

3. Društvo narodov naj ustanovi trajno komisijo za obravnavo vprašanj o nacijonalnim manjšinah.

4. Pogodbe o nac. manjšinah naj se izpremene v korist manjšin in naj se izvedejo vsaj v onih državah, ki pripadajo Dr. narodov.

5. Sklicanje internacijonalne konference držav, ki naj proglasi vojno kot protizakonito sredstvo za rešavanje int. sporov.

6. Propagiranje splošne razorožitve, agitacija proti uporabi kemičnih in električnih sredstev kot vojnih sredstev.

7. Upostavitev stolic na univerzah in ljudskih visokih šolšh za int. odnošaje in svetovni mir.
8. Izvršitev sklepa lanske svetovne konference za vzgojo glede prireditve int. mirovnega dneva za mladino.
9. Boj proti antisemitizmu.

Štebi Alojzija.

(Svršetak)

БРАЧНИ ПРОБЛЕМ

ОПШТЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЖЕНИНОГ ПРОФЕСИОНАЛНОГ РАДА

Економском самосталношћу жена постаје *слободна у својим личним жељама*. Она може да следује човеку, кога избере, и ако то управо не одобравају ни родитељи, ни рођаци, ни тетке, ни стрине, нити економске прилике. Кобна изрека: „Најпре имање, затим душу“ изгубиће свој штетан утицај. Приход човеков и мироз девојчин играју тада подређену улогу, а истичу је напред истински фактори, који треба да буду пресудни при закључивању брака. Професионалним радом жениним даје се према томе сваком пару могућност брака, док су иначе морали годинама чекати једно на друго а затим, измрцварени и уморни, били су одвећ слаби да оснују заједнички живот у некој срећној форми. Све жалосне последице финансијских сметњи за брак; проституција, куповна љубав у виду новчаног свадбе, прекомерни полни односи наше мушке младости, који затупљују дубоку еротичну склоност морали би све више и више нестајати. И породица би била основана на једној много рационалнијој бази него кад човек сам зарађује, а жена има сувише времена да размишља о томе, како се мора мало трошити. Да наведемо овде једног знатног социолога, који је испитивао животне прилике и њихов однос према своме животном раду. Милер-Лијер каже о дељењу жена на професије, о професионалном раду домаћица ово: „Диференцирање жене значи економску самосталност и личну слободу женину, равноправност обојега пола и пад мушког господарства, значи пречишћавање брака од куповине сиромашне жене и лова мужевљевог на мираз, ограничавање породице на функције расплођивања и одабирања и услед тога укидање класног система и капиталистичке организације и социјалну равноправност свих чланова друштва. Даље, значи огромно повишавање продуктивне снаге, јер сада читава друга половина човечанства исто тако врши диференцирани, то

јест организовани, па дакле и потенцирани рад, чиме се радна снага људи и жена може свести на једну разумну меру. И када ово социјализирање рада буде жена као најреакционарнији елемент друштва потисла из таме домаће и из подручја сићушног пословања, које заглупљује дух, на стазу напретка, мора се разлити река новог развитка на удаљена културна поља оцлођавајући их. Теолошка религија, коју у главном одржава жена и која се преноси с једне генерације на другу, мора да уступи место племенитијем схватању света и живота; морал, право, уметност, целокупан живот процветаће под ојачаном моћи женског утицаја у милијој и човечнијој форми, него што је то могло да учини време једностраног мушког господарења.“

Пре свега унутрашњи узроци оправдавају захтев женин за економском самосталношћу. Ако треба да се поправи положај жене уопште и особито у сваком појединачном браку, онда жена мора да буде свесна тога, да она мора срести човека под истим погодбама. Жена мора потпуно да влада сама собом и као човек и као жена. Она мора знати, да при односима, који још постоје, може бити принуђена, да допусти да се њоме влада, да допусти дакле најгору неправду и највећу несрећу, која може уопште да снађе човека, јер се тиме убија личност у човеку. Ако хоће жена да буде и да остане личност, мора да зна, да мора имати своје тежиште у себи, да ни на који начин не сме да буде зависна ни од мишљења мужевљевог, нити од јавног мишљења уопште. Жена не сме зато да остане такво створење, које своју вредност добија тек привлачном снагом, којом она утиче на људе. Жене хоће да буду цењене као људи; жена супруга долази тек у други ред. Жена мора ради свог духовног развитка, ради свога карактера, а не најзад због своје љубави да остане при својој економској самосталности. Да је свет савршен, а човек идеално биће, онда би жена могла да буде његова истинска другарица, а да не мора остати при апсолутној економској независности. Али свет сад није савршен и људи су сад уопште веома далеко од тога да буду идеална бића, сад је моћ, којом се постиже новац и имање, адут и зато се мора жена борити и за своја економска женска права узек свесна, да тиме помаже да се извојује и оствари нешто узвишено.

У читавом систему капитализма економски мотор је одређени моменат. Тек са победом над капитализмом, коју је социјализам ставио себи као циљ, жена ће бити одиста слободна. Али и тада жена мора у социјалном организму да ствара вредности.

за целину, ако хоће да важи као равноправан члан друштва, тек тада управо мора све више и више нестајати непродуктивног рада жениног у ситном домоводству. Жене се морају свагда опомињати тога, да њихова истинска равноправност њихово ослобођење од економских окова, може да дође тек са победом социјализације. Жена мора због себе саме, због свога карактера, због свога духовног развитка да тежи за тим, да заузме место у делокругу целине. Она мора да посвети целини један део своје снаге будући да је запослена каквим позивом. Својим позивом ће жена прикупити ону количину животног искуства, које толико недостаје већини жена још и данас. Она ће добити поглед на поједине односе и преглед целине; она ће учинити само да савлађује своју склоност према личном брбљању, ситницама и сплеткарењу, ако је њен дух заузет већим стварима. Да чујемо истиниту реч Ромена Ролана, који вели: „Жена слуша дотле, да је она једно болесно дете, док свој понос ставља у то, да буде такво дете. Чак једном одраслом треба непрестано да се понавља да он није слободан тиме, што он то није више и што се предаје животињским инстинктима. Реците жени, да је она одговорна; да је господар свога тела и своје воље — и она ће то бити! Али како сте плашљиви, чувајте се добро, да то изговорите; *јер је у вашем интересу, да она што не зна!*..

Карактеристична је већ данас разлика између жене, која има какву професију и жене само домаћице. Прва има при данашњем организованом домаћем газдинству зацело много теже да пати, јер она треба да врши још неки позив. Па ипак ништа није очигледније од ове разлике. Живот жене у кући запослене разједа се вечитим ситним бригаама, а то се испољава у целом њеном бићу, на њеном лицу, у коме се огледа њен живот. И на лицу домаћице, која има какву професију, огледају се бриге, али она савлађује те бриге; она зна, да има нечег вишег и узвишењег од многих ситних брига о снабдевању средстава за прање и најјевтинијих материја. Она стоји изнад торокања својих сусетки она нема времена за тричарије и оговарања; она зна да разликује главно од споредног. Она је морала то научити; како би иначе могла да оправда свој много тежи задатак!

Нужна жена мора пре свега да буде потпуно слободна ради свога мужа. Жена, која зависи од свога мужа, која посведневно мора рећи: „Он је мој хранилац; он ће ми купити и нов шешир или нову хаљину,“ која се мора бојати мужа, ако разбије тањир, или шољу, која чак угађа мужу, његовим ђудима, његовим же-

љама, та жена не може да буде слободна; она нема у себи свога шежишта. Она се повија по ђуди, жељи, расположењу и пожуди мужевљевој и њена битна срж, коју је ипак некад имала при том пропада сасвим. У капиталистичкој организацији свет се на то навикао, за све, ама све; може да се стекне новцем. И љубав! Љубав мора бити слободна, слободна од таксе, слободна од сваке финансијске зависности — и ван брака и у браку!.. Је ли љубав човекова света, је ли она брачном пару руководећи мотив њихове животне заједнице, онда човек мора управо да заклиње жену, да му никад не даје љубав, никад нежну реч — ради формалне користи. Љубав се само тада одржава чистом, ако се увек предаје и прима као поклон, а не као замена или накнада. Муж, који хоће љубав своје жене да ужива увек као слободан поклон и хоће њој да се радује, мора се сам о томе бринути, да жена постане самосталном; требало би да јој помаже, да стане на своје ноге. Тада ће он зацело имати другарицу, помоћницу на своме животном путу, а не пришипетљу која ће га увек ометати и спречавати, која му неће давати праву чисту љубав, јер ју је морала одвећ често и јевтино да расипа.

Жена мора и због деце тежити за тим, да заузме место у раду целине. До сада је човек на сексуалном пољу господарио и диктирао правила; жена је морала бити неискусна, неука и зависна; њен сопствени унутрашњи полни инстинкт ретко је кад проговарао. Међутим полни инстинкт женин је куд и камо чистији од полног инстинкта мужевљевог; на сваки начин жени пада одвајање од љубави и сексуалности много теже него човеку, који ово, благодарећи чудним његовим сексуалним навикама, лако постиже; једну он воли, другом се жени; једну обожава надземалском љубављу — другој га привлачи његова чулна страст. Ако жене могу на сексуалном пољу слободно одлучивати и ако се могу ослободити економске зависности, онда ће свака жена тежити и томе, да својој деци избере оца, од кога може она зачети децу у љубави. Велика већина деце не зачињу се, не носе се и не рађају у љубави, — већ случајношћу; из зависности женине; ретко је кад унутрашња воља женина сагласна са њеним зачећем. Деца расту у тајној противуречности с оцем; он је њихов хранилац, родитељ, њихов чувар, више не. Тајна одвратност многе деце према њиховом оцу је често последица тога, што је мати зачала ту децу против воље. На избор женин утичу приход човеков, његова рента, његов посао, а не његово здравље, ретко кад његов карактер, а још ређе унутрашња снага и јачина њего-

вог бића. Је ли полни избор женин ослобођен од економских утицаја, онда имамо опет наду, да ће жене бирати себи за другове здраве људе са развијеним унутрашњим животом, а неће трчати за рентијерима, наследницима, без обзира је ли њихово здравље поткопано или није, без обзира да ли унутрашње биће човеково одговара њеном сопственом бићу, да ли ће деца бити духовно и телесно здрава. Са економском самосталношћу женином нестаће у браку страховите чињенице, да многа деца захваљују за своју егзистенцију трошењу и жељи матера за једном новом хаљином, за новим шеширом или ма за којим задовољством. Жена пак треба да буде економски самостална не само да би својој деци здравим избором осигурала оца, она треба да врши и какав позив, јер њено животно искуство, њено повећано са знање, њен очеличени карактер имаће сасвим други утицај на интелектуални и душевни развитак њене деце него ли видокруг жене, која је само домаћица. Колико повољног утицаја има самостална жена, мати, која има какву професију на своју децу, нарочито на своје кћери, показују испитивања талијанског психолога Сафиоти, који је проучавао однос између обдарености деце и социјалног положаја родитеља. Он је дошао до резултата, да девојчице нижих сталежа не само да надмашују обдареношћу и схватањем дечаке свих слојева, већ и девојчице из најбољих кругова. *Највеће успехе од деце обојега пола посматраваху девојчице, чије су мащере радиле ван куће.* Заиста, резултат достојан пажње, који ће помоћи да ослаби приговор против професионалног рада материног.

„Све ово веома лепо звучи и у теорији се зацело лепо слуша, али је у пракси ахилова пета.“ — Многи ће рећи. Позив женин и брак су у супротности. Ако жена иде за зарадом, домаће газдинство се мора неминовно занемарити, удобност мужевлева и породична срећа трпе отуда. Деца се морају по невољи занемаривати. Професија женина ван куће мора да постане жени мрска, од које би се чак што пре отресла у пркос све дреке феминисткиња о нужној економској самосталности жене.“ Сви ови приговори нису неоправдани, особито при данашњој организацији домаћег газдинства.

Да ли се позив и брак могу међу собом сложити и на који начин то бива, о томе ћемо се позабавити у доцнијем одељку.

С немачког Милица Цветковић.

Д-р Софија Шефер.

О ПРОБЛЕМУ ЦЕЛИБАТА ЖЕНСКИХ ЧИНОВНИКА

У последње време множе се вести, да владе феминистичном покрету иначе наклоњених држава, као што су Ческословачка, Немачка, Аустрија и друге, намеравају у циљу штедње и одстрањења сувишног чиновништва завести целибат женских чиновника у државној служби. И ако се ти гласови морају узети за сада сип grano salis, факат је, да се свугде, после јаке благонаклоне предусретљивости опажа извесна аверија против јавног рада жена, особито удатих. Главни узрок је велика незапосленост и оптерећени државни буџет. Тако у Прагу банке не примају више женске силе; Беч озбиљно премишља на отпуштање удатих учитељица и т. д. Сам проблем је врло заплетен и има много про и contra аргумената. Јер, ако је збиља у неким државама незапосленост дошла до тог степена да очеви породица не могу добити зараде, унотач најлепших препорука, онда је зацело неправедно ако надлежна власт у једном случају дозвољава да јој грађани гладују, а у другом случају намешта мужа и жену, дакле даје двоструку зарладу. То исто важи за приватна предузећа. С правом наглашују приврженици предлога целибата женских чиновника да жена у домаћинству лакше нађе посла него мушкарац, и пошто је њен јаван рад често мање цењен, а обично рђавије плаћен него мужевљев, њена је дужност да му препусти своје место. Против томе говоре важни аргументи као што је законом загарантована равноправност мужа и жене, слободна конкуренција и т. д. Остаје отворено питање, како дакле да се спасе држава од терета сувишног чиновништва, а да се не повреди принцип равноправности жене и мужа, који је код народа високе културе част целокупног модерног схватања живота и који је неоторив.

То ограничавање могло би се провести само на тај начин, што би се законодавним путем забранило истовремено постављање мужа и жене, т. ј. да при склапању брака један или други супруг мора напустити своју службу. Наравно само док рђаве новчане прилике шо изискују и само у случајевима, где се тиче нарочито цењеног и изванредног рада као што је то н. пр. било код г-ђе и г. Кири, где би се на сваки начин морала чинити изнимка. Да ли би се овај предлог имао тицати ранијих или тек од сада склопљених бракова то је детаљ, који не мења принципијелно решење овог тешког проблема. Коначни успех тога предлога био би врло сличан облигатном целибату женских чиновника, али не истоветан,

и што је главно, принцип равноправности жене и мужа не би био порушен. По себи се разуме, да у већини случајева жена би била та која би иступила из јавног живота и користила би тим себи и држави. Али у извесном малом броју случајева, где је жена јача радна снага него муж, десио би се обратан случај — опет у корист државе. Из почетка би то многим изгледало смешно, али друштво би се на то научило, као што је то било и према осталим тековинама феминистичког покрета. Број бракова, где је муж услед болести, старости, психофизичне урођене слабости мање способан за јаван живот него жена, већи је него што се мисли. Зашто се не би он могао бавити и лакшим приватним радом или с домаћинством? Код трговаца се често опажа, да је жена много спретнија за трговање и за финансијалне трансакције него муж. У Француској воде многе жене сасвим самостално разне трговинске радње. За бирократску службу била би жена још способнија. Наравно да би се сви наши брачни закони морали тим новим приликама и изузетним случајевима прилагодити.

Једно је сигурно, да се социјално-политички проблеми садашњости не даду решити по калупу прошлости. *Tempora mutantur. Sobligratan* целибат женских чиновника је старо жељезо, с којим се не да више војевати.

Д-р Јулка Хлапец-Ђорђевић.

Ж Е Н А

II.

О КРИТИЦИ ЖИВОТА КОЈИМ ЖЕНА-DANAS ЖИВИ.

(Nastavak)

Ostaje dakle kao razlog tvrdnja, o interesima privatnoga vlasništva. Ta ideja medjutim nije više tako neokrnjena, neoboriva na svojim linijama da bi ona sama mogla da održi jedan tako veliki zakon.

Zašto dakle ipak ta šutnja? Zar da nam ne ostaje nego da prihvatimo tumačenje onih cinika, koji tvrde, da naši moralni zakoni i nemaju svoj jasni zašto, i zbog čega, nego da su nastali iz običaja, koji su se stvarali najraznoličnijim uticajima, većinom tako, da ljudi i sami nisu znali zašto sve to tako čine.

Ali prema tome tumačenju ženini moralni zakoni uopće ne bi imali obrazloženja.

I sve više biva poniženih žena, sve više zločina čedomorstva

i u bolničkim mrtvačnicama ima sve veći broj onih, koje su umrle od borbe protiv djeteta. I kad sve to gledate čini vam se, da je zakon toga morala zločin na njoj samoj. Dokazi da je zakon koji ženi dopušta život spola jedino u braku, da je takav zakon zločin, ti se nalaze na svakom koraku.

Prije to možda i nije bilo tako. Životne su prilike dopuštale ljudima u većini slučajeva da vrlo rano stupaju u brak. Žena dakle taj zakon nije mogla da tako osjeća, jer je bila kraj njega jednako sretna. Ali danas se hiljade žena gone na zločin. Brojevi onih koji stradavaju zato, jer ne mogu da se stave prkosno protiv poniženja, ti brojevi danomice rastu. Prije su to bile samo one žene, koje su silom prilika ostale na jednom niskom stepenu svijesti i kod njih se ova besciljnost na jednoj tački života napokon i dade shvatiti. Ono su napokon vrlo lahko gubile zaradu kad bi dobile dijete. Ali danas u redovima brodolomaca ima žena, visoke naobrazbe, obezbjedjenoga zvanja i položaja. Znam, bilo je liječnica, koje su umrle od otrovanja krvi isto onako, kao što su umrle zadnje radnice iz velegradskog predgradja; bilo je žena sa akademskom naobrazbom, koje su iz očaja počele umorstva; bila je jedna žena velike inteligencije, koja je od toga čina poludjela. Te su tragike ipostale već svakidanje, i nema društvenoga sloja, koji bi od njih bio pošteđen.

* * *

I vi ćete reći, da bi onaj krik za slobodom ljubavi kad bi se osvijestio u ženama mogao da ih riješi njihove nevolje. Ali problem slobodne ljubavi ne postoji više.

Ja dapače tvrdim, da problem slobodne ljubavi za ženu nije nikada ni postojao. Problem kakav je bio postavljen, vrijedio je jedino za muškarce; to je problem spolnoga života za muškarca, ma da i za njega možda i nije riješenje, ali ženin problem uopće nikad nije ni bio.

Njezin je problem, jedino problem slobodnog materinstva. Jer čista slobodna ljubav, koja ne bi zahtijevala materinstva, koja se na to uopće ne bi osvrtała, to ne bi bila uopće ljubav. Takova je ljubav ženi u svojoj suštini tuđja, ona ne izlazi iz njezinoga bića i zato to nije ženin problem. Za tu tvrdnju mogu da se nadju nebrojeni dokazi.

Može se reći da žena danas nije više ekonomski tako vezana, i da je vrlo veliki broj onih, žena, koje imaju svoje zvanje.

Ekonomska sloboda, daje uvijek temelje jednoj izvjesnoj duševnoj slobodi. Prema tome ženi danas već pripada jedna iz-

vjesna duševna sloboda. Kad je tako, zašto te žene, koje su u zvanjima, ne tvrde pravo na slobodnu ljubav? Zašto one još uvijek tako često kriju svaku onu ljubav, koja ih ne vodi u brak, zašto one još uvijek čekaju brak i zašto se pokoravaju zakonu i ulaze u brak? Jer bi se inače morale odricati svoga ženstva dok se za njih ne stvori mogućnost jednoga braka.

Možete mi na to reći, da je danas veliki broj vanbračne djece, da je toliko žena koje stoje same u životu, brinući se za svoje dijete, da je pače izgrađen veliki zakonski sklop, po kojemu se određuju prava vanbračne djece. I možete reći, kako ti zakoni govore o tome, da spolni život žene nije više vezan za brak, kako se je ona emancipirala, i kako su njoj danas dana prava na život i izvan braka.

Da, pitanje vanbračne djece riješeno je pravnički. Ali u ženi samoj to pitanje još je uvijek neriješeno. I ako ga ona danas riješava, ona ga gotovo nikada ne riješava svojevóljno, nego se na to prisiljava. Jer malo ih je, koje danas prolaze svijetom govoreći: „Ovo je moje dijete, i samo ja sam za njega odgovorna“. Koliko je takovih? Među tim mnoštvom na koje se odnose zakoni o vanbračnoj djeci, vrlo ih je malo.

Ni jedna od njih ne spominje ta prava otvoreno i bez oklijevanja pred društvom.

I kad prodjete redove neudatih matera, vi uvidjate da taj problem, ma koliko on bio gospodarski, pravnički i u svojoj izvanjoj formi riješen, da on u svojoj suštini ipak još nije riješen.

U ženi samoj on još nije riješen. To je u vrijeme ekonomske emancipacije žene svakako čudnovata pojava. Ali, ta bi se pojava još nekako dala shvatiti, kad ne bi bilo činjenice, da se ni jedna od njih ne poziva na pravo slobodne ljubavi bez materinstva. Kad bi na pr. postojao pokret, koji bi se bunio protiv svih zakona, koji brane ženi, da se riješi materinstva. Ali takvih pokreta ima vrlo malo.

Kad bi se moglo reći, da je žena u svojoj ekonomskoj slobodi najprije naučila da se osjeća kao individuum i da je ona možda onda osjetila svoje individualno pravo na život. Ali svagdje ondje, gdje čovjek upravo počinje da osjeća svoje individualno pravo, prvo što se događa, to je, da je on u prvi mah egoističan. Taj je egoizam na početku njezinoga razvoja kao individuma mogao govoriti: „Zašto da na sebe preuzmeš još i brigu za dijete, kad tvoj privredni položaj nije nimalo bolji od onoga muškarca; muškarac nikada ne bi preuzeo sam brigu za svoje dijete, zašto

da ga ti preuzmeš?“ Emancipovanu ženu bi dakle jedino ljubav prema djetetu u tom slučaju mogla dovesti dotle, da dragovoljno primi materinstvo i da ga zahtijeva. Kad ih potražite, opažate kako su ti slučajevi zapravo užasno rijetki.

Zar nije čudnovato da žena, koja je došla do svoje svijesti, koja je postala svoj individum, ipak ne traži slobodnu ljubav? I ona neudata žena, koja je živjela u slobodnoj ljubavi, ona svoj položaj prema djetetu nije riješila negativno, i kad ispitete njezine razloge, vidjet ćete, da ga ona uopće nije riješila.

Ima doduše mnogo žena, koje sebi uzimaju pravo na život kao što ga žive većina muškaraca, ali ni jedna od tih svojim činima i običajima ne izilazi na javu, uvijek je to igra u tami i sakrivena. I kao da to pravo uzima netko, tko ne vjeruje u ono što čini, ili koji se boji kazne. I kad vidite, da je to igra u tami i za one, koje po njihovom položaju, ne bi stigla nikakova kazna, onda ne ostaje nego tumačenje, da za ono što se čini, nema osvjedočenja.

Nije tome dugo kad je opet svijetom prolazio jedan takav krik, pa ipak od njega se nije mnogo promjenilo, ma da je mogao da postigne svoj cilj, ma da onda i nije bilo mnogo zapreka.

Zašto te ekonomski slobodne žene i one kojima sloboda u ljubavi ne bi mogla da naruši položaj, zašto one ništa ne zahtijevaju?

Relativno slobodni ekonomski položaj i onaj gotovo nepromjenjeni položaj u ličnoj slobodi njezinoga života kao žene, to su dva kontrasta, koji govore o neriješenom pitanju.

Možda je baš ta činjenica jedan od prvih dokaza za to, da pitanje slobodne ljubavi za nju ne postoji, i ne postoji ni onda, kad ona postaje do kraja razvita individualnost.

* * *

Ima mnogo ljudi, većinom su to muškarci, koji baš u toj nesuglasici između ženine ekonomske i moralne slobode vide jedan dokaz o ženinoj duševnoj nerazvijenosti.

Oni vele: „Neaktivnost znači uvijek jedan stepen nerazvijenosti individualiteta i volje“, i tako tumače sve ono što vide.

Ali u jednom jedinom slučaju neaktivnost može da znači nešto drugo. Kad čovjek živi u svojem odricanju tako, kao da time izvršava neki čin, onda je zato potreban jedan izvjesni nazor i etički princip, da se to izvrši.

Ženina šutnja, kad je analizirate, nije odricanje od čina, nego je više nešto zašto ima razloga i što se čini svjesnim. Dakle pre-

ostaje da je taj zakon stvorio jedan običaj i sad zakon postoji, jer se je odviše ukorijenio. Pa kad bi ženin moral baš i bio nastao iz običaja, on se još ne bi jedino tim običajem mogao do kraja da rastumači. Sve što se na čovjeku javlja kao običaj, mora, da se dade razumjeti iz nečega dubljega, iz nečega što je ipak negdje moralo da bude zakorijenjeno u bitnosti čovjekove čudi. Inače običaj ipak ne bi mogao nastati.

I zalazeći dublje i rasčlanujući mir i šutnju kojom žene snose taj svoj običaj, nama se pomalo namiče sumnja, koja postaje očita: „Možda je današnji ženin seksualni moral, koji znači i sputavanje i omedjivanje slobodne volje, možda je on ipak uvjetovan jednom dubljom istinom; jednom etikom, koja je ugrađena u ženino tijelo? Možda da nema negdje jedne takve istine, i da ona nije duboka, sve se to ne bi dalo održati, jer taj običaj napokon za ženu znači jedno ovladavanje same sebe, jedno odricanje, koje bi inače uništavalo. Taj ženin moral mora da korijeni u nečem što nam još nije u tančine jasno i svijesno, što možda naslućujemo, ali što još ne znamo. A onima koji tu činjenicu naslućuju, njima se čini kao da je taj naslućeni zakon kao jedno stablo, koje proraštava svojim granama cijelo ženino biće. Korijeni su toga stabla možda duboko u njenom fizičkom ustroju, a kruna je negdje u srži njezinoga mentaliteta i njezinih čina.

Tako bi se onda shvatilo zašto se ne bune one, koje više ne uvidjaju opravdanje morala pod kojim moraju da žive, ma da od njega trpe, one ga ipak vrše.

Njihov je mir jedna zagonetka.

Od toga zaboravljenoga unutaršnjeg zakona, ostala je slutnja, koju znadu vrlo mnoge žene, ma da je ne znadu izreći.

I taj duboki korjen možda je isto tako uzrokom što one žene, koje pozivaju na pobunu ipak tako brzo zašute. I iza te šutnje ipak ne ostaje gorčina, zar to nije čudnovato?

Koja je ta skrivena istina?

Sjećam se predamnom je ležalo slobodno zvanje, koje mi je moglo obezbijediti moralnu i materijalnu slobodu. Shvaćala sam razliku svojega položaja i položaja tolikih drugih koje su zapravo živjele svezanih ruku. I činilo mi se da je trebalo pričati o slobodi i pravu na ljubav svima, da ne bude više toliko žena, koje su čekajući brak zakržljale dušom i kojima se činilo kad su umirale, da ih je život prevario o njihov vlastiti život. S tim uvjerenjem sam zašla među žene.

Tvrđila sam bezuvjetni privredni rad za svaku i slobodu i

razvoj. A kad sam jedno vrijeme prolazila medju njima, vidjela sam da ih je mnogo, koje su se ekonomski oslobodile, koje su stajale negdje gdje se je moglo raditi za jedan zajednički općeniti čovječanski ideal, jednakom sposobnošću kao i muškarci. Ali u svojem prvom oduševljenju nisam vidjela, da je ženino lično pitanje, ono koje ju je tako često prisililo da živi život čekanja; to pitanje još nije bilo riješeno. Vidjela sam da ono što se je zvalo oslobodjenjem nije bilo onakvo, kakovo se u prvi mah činilo.

Jer što se zapravo dogodilo? Žene su riješile svoje ekonomsko pitanje, jer su tako morale, jer ih je cijeli razvoj društva i države vodio k tome da ulaze u privredni život, s druge strane nagonila ih je u privredni rad želja za slobodnim životom i za razvojem duha. Jer napokon nije samo sušta nužda nagnala žene na privredni rad. Bilo je i težnja za ekonomskom slobodom. I sada iza te postignute slobode u njezinom se životu kao žene, zapravo nije mnogo promijenilo. Pa ipak današnja radnica i žena u privrednom životu ništa više ne zahtijeva pravo na slobodnu ljubav, nego što ju je tražila ona žena prije sto godina.

Promjena, koja leži na njezinom životu izvanjska je; unutarne promjene, promjene na njezinom biću kao da i nije bilo. Pošla sam i tražila sam žene po zvanjima, koje bi za sebe zahtijevale slobodu svog ličnog života. Našla sam ih mnoge, koje su do duše živjele svoju ljubav, ali malo onakovih, koji bi to tvrdile otvoreno, i koje bi zahtijevale pravo na ono što čine. Većinom su one uvijek šutjele o tom pitanju.

Tražila sam neudate majke i našla sam da su te osim jedne isčezavajuće manjine, bile ipak majke po nuždi, a ne po svojoj slobodnoj volji.

Onda sam shvatila da ekonomska emancipacija nije stvorila slobodnu ženu prema pojmu slobodnoga čovjeka. Zvanja su nju riješila ekonomske podređenosti, riješila su za nju problem samoodređenja, suradnje u razvoju društva i države. Ti otvoreni putevi privrednih zvanja riješili su ju vanjskih okova slobodnoga razvoja. Ali na njoj i na njezinom ličnom životu, ostao je jednako problem neslobode.

Onda sam jednoga dana shvatila, da žena u sebi još nije provela svoju emancipaciju, shvatila sam, da je ovo oslobodjenje važnije i veće, od ekonomskoga. Jer žena pod tom neslobodom možda i više trpi nego što je trpjela od ekonomske vezanosti.

Od toga dana, ja sam prolazila medju ženama, tražeći u njima onu skrivenu slutnju, koja im je dosele uzimala snagu i

ustrajnost za bunjenje protiv onoga zakona, koji joj nalaže da svoj spolni život ograničava na život u jednom jedinom braku.

Odustajanje od slobodne ljubavi i opiranje protiv materинства, govore o jednom nerješenoj problemu, koji se u svojoj suštini može naslutiti iz šutnje oko nas. Ali oni govore ujedno o nečem zagonetnom i neshvaćenom u ženinom prirodi, koje nam još nije svijesno.

Klara Dajčova

ФЕМИНИСТКИЊЕ ЗА ВРЕМЕ ПОСЛЕДЊЕ ИЗБОРНЕ БОРБЕ У ФРАНЦУСКОЈ

И ако жене у Француској још немају право гласа, за време последњих избора оне су биле активне, што нам даје наде да су ово последњи избори у Француској у којима жене нису пуноправно учествовале са мушкарцима. Њихова агилност овога пута била је јака и енергична, оне су показале своју способност за политички живот, и више се неће смети пребацити француској жени да је мање способна од њених колегиница осталих културних народа, које су постигле у својим земљама равноправност са мушкарцима.

Свима кандидатима су феминисткиње поставиле два питања, на која су тражиле одговоре:

1) Да ли се обавезујете да на своме програму ставите женско право гласа, и да зато право пропагирате на вашим скуповима?

2) Да ли се обавезујете, ако будете изабрани, да у парламенту помажете све законске пројекте, који имају за циљ политичку једнакост мушкараца и жене?

Нису нам познати резултати из провинције, али кандидати из Париза и околине, са минималним изузетком су се обавезали да подпомогну у Парламенту право гласа за жене.

Кандидатима, који су били противници женског права гласа, феминисткиње су отишле да покушају лично убедити их о потреби и правичности својих захтева.

На свима зборовима су се појављивале чланице Француског Савеза за Женско Право Гласа, раздавале су листе за пропаганду и мотриле да кандидати одржавају своја обећања, односно пропаганде за женско право гласа. У случајевима када је кандидат

у своме говору изоставио да изјави своје гледиште о женском праву гласа, присутне феминискиње су захтевале да то учини.

Где год су феминискиње на зборовима узимале реч, биле су саслушане са великом пажњом, а често и врло бурно поздрављане. Предграђе је нарочито примило са великим одушевљењем пропаганду за женско право гласа. На неколико места су феминискиње биле замољене да се попру на трибину и да одрже говоре. При своме учешћу за време изборне борбе, Француски Савез за Женско Право Гласа тако је наступао, да је остао потпуно доследан своме принципу, да одржи потпуну политичку неутралност. После свршене изборне агитације, француске феминискиње су добиле велики број нових присталица, што је најбољи доказ њиховога успеха. Са највећим задовољством можемо очекивати, да у најближој будућности француска жена буде пред законом изједначена са мушкарцем — да се и њој, као и женама осталих културних народа, призна способност за управу највиших државних послова.

Да ли ће наша жена још дуго чекати на ово признање?

Милена Атанацковић

ИЗВЕШТАЈ СЕКЦИЈЕ ДОМАЋИЧКИХ ТЕЧАЈЕВА ЗА СЕОСКЕ ДОМАЋИЦЕ.

ЗА ГОДИШЊУ СКУПШТИНУ

Пре него што пређем на излагање рада ове секције, хоћу уједно и да одбраним ову секцију од замеранја што Женски Покрет продужава ову врсту рада, сматрајући да излази из свог делокруга.

Друштво за просвећивање жене и заштиту њених права самим насловом својим каже главни циљ: Жена ако хоће да заштити своја права она мора прво бити способна за то. Свест о праву жене није развијена довољно ни код варошанке, а камоли код сељанке. Ми, жене, ако хоћемо озбиљно да радимо за своја права, морамо имати спреман кадар, кадар жена за борбу.

Женски Покрет полази од идеје да свако треба да буде спреман у свом послу, и да само тако може и да полаже право на место које заузима.

Већина наших жена у народу заузима место домаћице. Њиховој бризи поверено је вођење куће, и дужност подизања и васпитања деце, општа брига о осталим члановима породице. А да

би жена могла одговорити своме тако великом задатку, треба да је просвећена, треба да буде на достојној културној висини.

Здравље целе породице поверено је жени, па ако она није наоружана најпотребнијим знањем из области хигијене, цела породица мора да страда, нарочито код заразних болести. Познато је свима нама колико наш народ пати од предрасуда, сујеверја и ружних навика, а нарочито од тога пате наше жене. Само позитивним знањем може се то зло искоренити.

Темељно просвећена жена ће да подигне здравље и морал своје деце и своје околине.

Морална висина појединаца је морална висина народа.

Просвећивање жене у народу је од великог народног значаја.

Жена свесна својих дужности и вршиће их као што треба, умеће да одржи у себи достојанство човека и да заштити сва права која јој припадају. А јадну слику у томе даје нам наша жена у народу. О правима њеним ван куће нећу ни говорити, јер их нема ни у кући. На селу, жена није ништа друго, до један физички раденик који се искоришћава без милосрђа. Кад падне у постељу она се сматра за највећи терет у кући. Стока се више цени него ли жена на селу. Да вам у једној слици изнесем живот једнога дана наше жене на селу, која је, ако не искључиво, ипак најчешће оваква.

За време пољских радова жена, која је скоро увек и мати, рани пре зоре и спрема јело за све који ће на рад. После тога сви заједно полазе на рад, она често са дететом на леђима и са завежљајем хране у руци. На врелом, дугом дану, упоредо са човеком, она копа, окопава, везује, а често и коси. Кад седну да једу, она трчи по воду на извор док се он одмара. Кад су завршили рад у пољу и дошли кући, најчешће имате ову слику: он се пред кућом, у хладу, под дудом, пружа по трави и одмара се, док она спрема вечеру. Наравно, да пре тога мора са секиром у руци на дрвљанику спремити и дрва.

Ни ту јој није помагао човек. А после вечере она га полије да се умије, а често пута и ноге му опере, и док он легне и спава, дотле она има да опере судове, детиње рубље и поново спреми за сутра за ручак, јер ће опет ранити. И тако сваки дан.

Нико се не сећа да је упита да ли је уморна, и то жену за коју кажу, и они сами, да је физички слабија од човека. Чудновато, кад су свесни тога, да се из те њихове свести не роди жеља да је сачувају и да је мало боље заштите.

Како су жене биле изненађене на једном мом предавању у

селу, где сам говорила о жени, оне су, јаднице, плакале и рекоше: „Хвала Богу, да се неко и нас сетио.“ А људи су морали признати на глас: „Па готово је тако.“

Ми мислимо да је један, између осталих, најважнијих радова Женског Покрета, отварање домаћичких течајева по селима по плану по коме су ти течајеви и до сада вођени. Штета је само, што су материјална средства Женског Покрета мала, те се то не може да изведе у једној већој мери, а жалосно је, што се са меродавног места не излази Женском Покрету, у овом погледу, више на сусрет.

С тешком муком, па ипак, Женски Покрет је постигао ове резултате.

Да би ти течајеви били што боље вођени и што потпунији Женски Покрет отворио је и други курс за Помоћнице Наставницама 20—VIII—1923, који је завршен 5/XI исте године, благодарјећи Краљевом Фонду који је овај курс финансирао са 20.000 динара. —

На курсу је било 11 кандидаткиња. Управитељица је била наша вредна и стручна наставница Мин. Просвете, Г-ђа Бисенија Лукић. На испиту, на коме су ученице показале одличан успех, били су присутни чланови Краљевог Фонда, дворска дама Г-ђа Хаџић, Г-ђа Цвијић и многе друге госпође.

Поред ранијих течајева прошле и предпрошле године отворен је био курс 1-VI 1923. год. у Лазаревцу, а завршен је 29/VIII 1923. Било је 12 ученица. Курсем је управљала Г-ђа Миљковић са Г-ђом Олгом Удицки. Овај курс је одржан у сарадњи са Мин. Просвете и Здравственом Задругом. Успех је био одличан. На испиту, као изасланица Жен. Покрета била је г-ђица Д. Лацковић.

У Бадоминцима (Мачва) отворен је курс 9/IX, а завршен 9/XII 1923. На овом курсу било је 13. ученица. Курсем је управљала наша управна чланица Г-ђа Јелица Јевђенијевић са Г-ђом Савком Јовановић. Овај курс одржан је уз сарадњу Мин. Просвете и Здрав. Задруга. Успех је био одличан. На испиту је била од стране управе Жен. Покрета г-ђица Станослава Јовановић и г-ђица Лацковић.

У Александровцу (окр. Пожаревачки) отворен је течај 15/II ов. год. Ученица има 18. Курсем управља Г-ђа Савка Јовановић са помоћницом Г-ђом Вовес. Курс ће се завршити 15/V ог. Овај курс погао је Краљев Фонд са 6.000. дин. и Мин. Здравља са 5.000. дин.

После овог курса, створен је течај одмах у Кучојни (окр.

Пожаревачки). Раније тај течај није се могао отворити због јаке зиме, јер су путеви били непроходни. Шеф Секције је и у јануару месецу у тај округу долазио, пролазећи кроз тунеле од снега и леда да би мога у Александровцу школу отворити.

Градиштански срез тражи два курса и они ће бити отворени на јесен.

Сам Пожаревачки Округ имао је већ 4 школе и сад добија пету. У њему има близу сто способних домаћица. Но ове јесени они ће добити, по њиховом захтеву још 5 курсева. Шеф Секције обишао је у марту месецу о. г. два села, сад има да обиђе још Вел. Село и Кулу где је била прва школа, Ученица дивно примењује знање које су добиле на овим курсевима. Секција је са њима увек у вези, на свако њихово питање одговара и даје им потребне савете.

Женски Покрет има намеру да по десет ученица са тих курсева доведе на јесен у Клубу где ће се и остале наше чланице уверити о успеху наше нове жене на селу, јер ће оне све послове радити овде у Клубу за време бављења у Београду.

Са њима се мора бити једнако у вези да не би занемариле оно што су научиле. Желим да наш извештај идуће године буде обилнији у овом правцу.

13 Априла 1924 год.
у Београду

Даринка Лацковићева
шеф секције домаћ. курсева

ИЗВЕШТАЈ ЕКОНОМСКЕ СЕКЦИЈЕ

ЗА ГОДИШЊУ СКУПШТИНУ.

Да би се економски помогло нашем женском свету, Управа Женског Покрета је, још 1921 год., отворила курсеве за кројење и шивење хаљина и курсеве за прављење шешира.

Колико је курсева одржано од 1921 г.—1923 г. изнето је на прошлогодишњој скупштини.

Од 1 септембра 1923 г. до данас одржано је 14 курсева за прављење шешира и један курс за шивење и кројење хаљина; 8 курсева за прављење шешира и 2 курса за шивење су у току рада. На свима курсевима било је укупно 400 ученица.

На завршетку свакога курса одржан је испит са изложбом израђених шешира и хаљина, пред изасланицом Министарства Трговине и Индустрије и пред чланицама Женског Покрета и осталим гостима.

Сјајни извештаји, које је Министарство добијало од свога

изасланика, најбољи су доказ о успеху наших курсева. Задовољно постигнутим успехом курсева, Министарство награђује их, дајући помоћ у суми од 5000 дин.

Ученице по положеном испиту, добијале су сведочанства на основу којих су многе од њих добиле места код модискиња, са наградом од 800 дин. до 1200 дин.

А чиновнице су успеле, да поред својих малих плата, користећи се знањем са курсева, побољшају своје економско стање. Исто тако, и студенткиње и чиновничке кћери прављењем шешира и шивењем хаљина, доприносе материјално и себи и својима у кући. А и многа наша дама је научила, да је у корисном раду пријатније проводити време.

Отварајући ове курсеве управа је постигла свој циљ: помогла је економски жену, оспособљавајући је за самосталан рад. Укупан приход од свих курсева од 1. септембра 1923. г. па до данас износи дин. 68.760.—
расход износи „ 19.140.—

Чист приход Дин. . . 49.620.—

Због великих материјалних издатака, Управа Женског Покрета је решила да одржи курсеве играња за младеж. Отваријући курсеве играња, Управа је пружила могућност да се наша младеж која је жељна игре, не завлачи по подрумским баровима, него да своје слободно време проведе играјући у светлим и чистим просторијама, под надзорном чланица, које су и саме мајке.

Одржана су три курса играња.

Приход од њих био је дин. . . . 7100.—

Расход је био 3420.—

Чист приход дин. . . 3680.—

Према томе целокупан приход Економске Секције био је дин. 75.860.—

а расход „ 22.560.—

Чист приход постигао је суму од 53.300.— дин.

На завршетку додајем да рад Управе није тако мали и незнатан кад се узме у обзир, да су у Управи особе, које су и домаћице, и мајке, а у већини случајева и чиновнице, а које су све своје слободно време употребиле на помагање жене, просвећујући је социјално и економски.

Београд, 13. априла 1924. г.

Соја Јовичић

Шеф Економске Секције.

БЕЛЕШКЕ

ДНЕВНИ РЕД II. КОНФЕРЕНЦИЈЕ МАЛЕ ЖЕНСКЕ АНТАНТЕ ОДРЖАНЕ
У БЕОГРАДУ ОД 29. ОКТ. ДО 2. НОВ. 1924 Г.

Прва седница. 1) Извештај Бироа М. Ж. А. о раду у 1923/24 г. 2) Извештај свију чланова о постигнутим резултатима у својим земљама, и методама које су употребљаване. 3) Извештај о раду Конференција Лиге за Мир и Слободу у Вашингтону, и Састанка Интернационалнога Савеза у Лондону ради третирања питања о пацифизму. (Подносе учеснице: г-ђа Пламинкова, о раду у Лондону и г-ђа Др. Тилицка о раду у Вашингтону.)

Друга седница. Извештај о положају незаконите деце у земљама М. Ж. А. Дискусија о предлозима за законске измене; на који начин утицати да се измени јавно мишљење о овоме питању.

Трећа седница. Која средства треба употребити да се код жена подигне осећање грађанских права и дужности. Кратак извештај о актуелноме мишљењу јавности о феминистичким питањима у земљама М. Ж. А.

Четврта седница. Извештај сваке земље о питањима спољне политике, која су на дневном реду, да би се упознали чланови М. Ж. А. о тим питањима.

Пета седница. Предлози за административну поделу М. Ж. А. на секције (политичка, економска, законодавна и штампа). Аутономија М. Ж. А. Кандидација о представнику М. Ж. А. у Интернационалном Савезу. Предлог за оснивање једнога ревија М. Ж. А.

Шеста седница. Предлози за рад у идућој години. Евентуалије. Избор председница.

Наше сељанке на мору. — Г-ђа Мабел Грујић позвала је свршене ученице домаћичких курсева да проведу месец дана код ње у гостима у Селцу, на мору. 9. октобра г-ђица Даринка Лацковић, шеф секције, и г-ђица Станислава Јовановић, управна чланица, отишле су са 50 наших сељачких девојака на наше лепо приморје. Оне проводе своје време у Дому Ратне Сирочади обнављајући и допуњујући оно што су у својим селима на течајевима научиле. Оне ће имати прилике да се упознају са нашим Приморцима. И то је *први случај* да наше сељанке из Шумадије, Подриња и Омоља, дођу у ближи додир са нашим живљем из

других крајева. Велика заслуга је г-ђе Мабел Грујић што ће наше Шумадинке упознати се са својим сестрама Далматинкама, и што ће видети лепо Јадранско Море за које се њихови очеви и браћа толико борише.

Прва домаћичка школа у Босни. — Пре месец дана Женски Покрет отворио је први курс за сеоске домаћице у селу Чардаку, (Босна.) У томе крају, где 10 села унаоколо нема ни основне школе, ради наша домаћичка школа са 20 ученица. Интересантно је напоменути да међу ученицама има и 7 удатих жена. Шеф секције, г-ђица Лацковић, обишла је школу ових дана и врло је задовољна радом у њој. Благодарехи великој заузимљивости г-ђе Десанке Плавшић, чланице Ж. П. Женски Покрет први пут пружа искру просвете босанској жени.

Јубилеум. — На једној од својих последњих седница. Управа Женског Покрета решила је да, уз сарадњу свих женских организација, приреди јубилеум дугогодишњег наставничког рада г-ђици Станки Глишић, одајући на тај начин своје призање и свима осталим наставницама и учитељицама које су више од 30 година радиле савесно и предано на просвећивању наше омладине, а које су сада пензионисане.

Допуна закона правне једнакости у Сједињеним Државама. — Још 1848. год. одржана је у Њујорку прва конференција за једнака права оба пола у политици, у настави, у индустрији, у избору позива, у државној служби, у браку, у личној слободи, у туторству и т. д. После 75 година борбе, постигнут је само један циљ: политичка једнакост. На захтев националне партије жена, 25 законских предлога упућено је у Њујорк, од којих су 4 примљена. „Предлог закона о правној једнакости Лукреције Мот“ који је упућен сенату и скупштини пружиле иста права и човеку и жени на целој територији Сједињених Држава.

Национална Лига жена-бирача. — На своме последњем састанку у Њујорку изабрана је за председницу Лиге г-ђа Шервин. Председник Кулиц упутио је једно писмо ове садржине: „Желим да изразим своје симпатије Лиги. Напор да се код наше жене пробуди смисао за вршење њених грађанских дужности, заслужује сваку потпору и подстицање. Постизавање једнаких политичких права за оба пола показује врло важан корак у еволуцији демократије.“

Лига броји данас 346 друштава на 433 државице. 420 законских предлога које је Лига подржавала изгласани су, а 64

против којих је била одбачени су. Председница је саопштила да је закон који говори о радницима испод 18 година примљен у скупштини, а да ће бити изгласан и у Сенату пре краја сесије. Г-ђа Шервин саопштила је, да је 200.000 списа растурено у Сједињеним Државама и иностранству; 159 школа и института за грађанску наставу основано је у 28 држава.

Велики митинг за мир одржан је у сали Буфало; наслов беше: „Од жеље начинити стварност“.

Жене из Тасманије на делу. — На захтев Женског Савеза у Тасманији да се побољша стање матера и напуштене деце, влада је обећала да ће реформисати систем казних завода на тај начин што ће људи који напуштају своје породице бити осуђени на принудан рад, а њихова зарада даваће се њиховим женама. Главни програм Савеза је: једнака политичка права; једнаке удобности. На њихов захтев постављено је 3 жене за судије мира. Тасмански Женски Савез је у савезу са Федерацијом Друштава аустралијанских феминискиња, а преко овога са Интернационалном Алијансијом.

Е В А Д Н А

„Гле тате“ рекао је Дијаволо.

„Хоће да јаши“ одговорила је Анђелика.

„Како смешно седи на коњу“ приметио је Дијаволо „сигурније би се осећао у каквој столици са точковима.“

„Хе, кад бисмо га ми возали!“ додала је Анђелика подругљиво.

„Шта да радимо?“ упитао је Дијаволо зевајући. „Да се бијемо, хоћеш ли?“

„Добро, хајд'мо“ рекла је Анђелика.

„То не треба никад да радите“ умешала се Евадна.

„Да се не бијемо! Зашто?“ упитала је Анђелика.

„Ми морамо да се бијемо“ изјавио је Дијаволо. „Ја то не видим рекла је Евадна.“ Зашто морате да се бијете?“

„То је добро за крвоток“ одговорила је Анђелика, загрејено тело знаш.“

„Али имање је у питању, прекинуо је Дијаволо, морамо да се бијемо због тога.“

Евадна их није равумела, стога је Анђелика изволела обја-

снити. „Видиш, ја сам старија али је Дијаволо мушкарац и према праву о наслеђивању њему припада имање. Али ни он ни ја не сматрамо да је то правично и тако смо се решили да се бијемо и кô добије битку, његово је имање. Последњу сам ја добила и за сад сам ја наследник али Дијаволо може опет да победи пре но што тата умре. За то ја држим, он хоће да се сад бијемо.“

„Јесте признао је Дијаволо“ али ми се по правилу увек бијемо кад се тата спрема да изјаше.“

„Вероватно за то што кад је он код куће, ви се бојите да вас не ухвати и не казни онако како то заслужујете, ви неваљала децо.“

„Они најмање“ рекла је Анђелика, „То је једино стога што он изгледа тако несигуран кад је на коњу: Никад се незна шта му се све може догодити“.

„То је у неку руку за нас последња срећа, рекао је Дијаволо, и то чини целу ствар врло узбудљивом“.

„Али зар вам не би било жао кад би ваш тата умро?“ упитала је Евадна.

Близанци су се погледали са пуно сумње:

„Да ли бисмо били жалосни?“ питао је Дијаволо Анђелику.

„Мислим се“! одговорила је Анђелика.

Другог једног дана кад је на пољу било влажно, близанци су решили да седа у Евадниној соби и да малају, пошто нису могли да изиђу. Она им је нашла слике и све припремила што је мислила да ће им требати. Тада су они сели за један мали сто један преко пута другог. Али натмурено небо утицало је на њихово расположење и обоје су били готови за свађу. Хтели су обоје да почну са истом сликом и то питање решили су тек онда кад су слику отимајући један од другога искидали на комаде. После тога остала им је свега једна слика, али срећом сетили су се да често пута више уметника и раде заједно са једног прегледа а мало доцније пало им је на ум да би било врло необично „један оригинални метод“ како су они тај свој изум назвали, кад би један од њих оцтао слику одоздо на горе т.ј. наопако. Тако је Анђелика с њене стране трпала плаве боје и замишљала да мала небо, док је Дијаволо са своје расипао зелену боју за поља. — У тим годинама имали су широка увек готова на смеј уста, неодређеног облика носове, који су претили отићи мало у вис, веселе црне очи, необично покретљиве али без икаквог нарочитог израза, никакви знаци љубави или мржње, ништа до само једно живо интересовање. Лепо је било посматрати Дијаво-

лову плаву главу како преко стола додирује црну Анђеликину али кад би се сувише приближили. Анђелика би је љутито одгурнула с пута, својом главом, која је изгледа била тврђа од обе и Дијаволо би бесвесно подигао руку да протрља повређено место. Он је сувише био навикнут на такве сестринске пажње да би и даље могао бити свестан њих.

Смркавало се.

„О кад би могао боље да видим“ промрмљао је он.

„Склони се сам себи са светлости“ рекла је Анђелика.

„Како могу да се склоним са светлости кад овде и нема никакве светлости?“

Анђелика је метла у уста четкицу од мазања и замишљено гледала у прозор.

„Хајде то да отпевамо“ рекла је она.

„Хајде“ рекао је Дијаволо, задубљен у претварању жутог и зеленог у плаво.

„Светлости немамо ми и то нам много смета.

„Кад за то време дозна, оно ће се покајати.

„Попустиће, покајаће се, Амин.“

Анђелика је певала, Дијаволо је застао са својом четком на по пута ка устима и климао главом са извесним разумевањем.

„Почни“ рекла му је Анђелика и заједно су поновили ту пародију, Анђелика јединствено изводећи пратњу уз Дијаволов беспрекорни сопран.

Евадна је оставила свој рад и с дивљењем је посматрала оба детета. И она је певала исти глас као и Анђелика али је знала да би јој требало једна добра недела да научи из првог гласа да премести ноте у други, а никад ни сањала није да сама измишља, управо саставља какву нову композицију.

„Нисам знала да умете да певате“ рекла им је она.

„О да, ми се добро разумемо у певању“ весело је одговорила Анђелика. „Имамо један необичан дар за музику.“

„Анђелика је у стању за тренутак да састави једну песму“ приметио је Дијаволо. „Евадна дај да твој нос обојим зелено.

„Можеш мој ако хоћеш“ рекла му је Анђелика.

„Не, нећу, малаћу свој сопствени.“

„Не, ти малај мој а ја ћу твој“ предложила је.

„Добро, али обоје заједно, онда“ одговорио је Дијаволо.

Анђелика је пристала и одмах су се прихватили посла.

Евадна је свој ручни рад спустила на крило и посматрала их. Њина се лица у сваком случају морају прати и према томе

шта мари ако на њима буде који прст више боје. Никад их не би засипала са „немојте то“ или „не чините ово“, кад је знала да се ти њини несташлуци на тако прост начин могу уклонити.

„Певаћемо теби, Евадна, једног дана, један припев из пса-лама“ обећала јој је Анђелка, чији се поглед био сусрео са Евад-ниним.

„Зашто не сад?“ упитала је Евадна.

„Не осећамо за то надахнуће“ одговорио је Дијаволо.

„Али ви можете доцније заборавити“ рекла је Евадна.

„Ми никад не заборављамо на своја обећања“ Анђелика је изјавила срдито и охоло колико је то само могуће са једним зеленим носем.

И за чудо, они нису заборавили то своје обећање. Себи су ставили у најважнију од свих дужности да увек, одрже дану реч али на некакав, само њима својствен начин. Ни ово последње обећање није било изузетак општем правилу. Изабрали су баш време, кад је некакав надвојвода био у гостима у Фрајлингеју. Они су успели да га сасвим задобију за себе и једном приликом им је он изјавио жељу да би их тако радо чуо да певају.

С енглеског превела

Спаса Леко-Аџемовић

Сара Гранд

(Наставиће се)

ПРИРОДА И ДЕЦА

ПРВА КЊИГА

Фонда за Издавање Дела Југословенских Женских Књижевника:

20 приповедака за децу од Милице Јанковић са 24 колорисане слике од Милице Чађевић. Књига је на финој хартији, штампана цитеро-слогом, са колорисаним корицама. Износи 10 штампаних табака. Цена 20 дин., скупљачима 15% попушта.

Књиге се могу добити у **Администрацији Женског Покрета**, Краља Милана улица број 71.

ЈОГУРТ

ДОСТАВЉА У КУЋЕ СВАКОДНЕВНО

Млекара, Карађорђева улица 24.

Јавити картом.

Претплата на „Женски Покрет“ за 1924. г. износи 50. динара.

Претплату примају наши повереници, а у Београду администратор сваког радног дана у стану уредништва од 3—6 после подне.

Моле се претплатници да достављају на време администрацији сваку промену адресе.

Ко од претплатника не прими на време број, може га тражити у року од месец дана по изласку броја.

Уредништво *Женског Покрета* моли све писце које интересују питања Женског Покрета да му шаљу чланке, реферате и белешке који се односе на та питања. Рукописи треба да буду читко написани, или откуцани машином.

Рукописе треба слаги на адресу: **Уредништво Женског Покрета**, Краља Милана улица број 71.

НАШИ ПОВЕРЕНИЦИ:

- Битољ -- Анка Миловановић, учитељица
Бијељина -- Милева Тодоровић, секретар К. С. С.
Велико Градиште -- Мил. Жижковића, предс. Ж. Подр.
Врњци -- Ана Стижагин
Гор. Милановац -- Зора Ракићева, учитељица
Дубровник -- **Ženska Narodna Zadruga**
Добој—Босна -- Деса Ђ. Докић
Доња Тузла -- Љубица М. Јовановић
Загреб -- Адела Милчиновић
Завидовић—Босна -- Десанка Плавшић
Земун -- Добротворна Задруга Српкиња
Зајечар -- Женска Подружина
Јагодина -- Милева Стефановић, секр. Ж. Подружнице
Крагујевац -- К. С. Сестара; Друштво Милосрђа
Крушевац -- Коло Срп. Сестара
Краљево -- Катарина С. Продановић, председ. Ж. Подр.
Лазаревац -- Драга Марковићка, председ. Ж. Подружине
Лозница -- Дана Б. Ристића, председ. ица Ж. Подруж.
Љубљана -- **Čirila Štebi**
Мостар -- Мара Мучибабић, секретар К. С. С.
Нови Сад -- Матица Напредних Жена
Ниш -- Јелена Петровић, учитељица
Нова Градишка -- Зорка Малић
Никшић -- Станица Шаровић, учитељица
Нови Пазар -- Савка Антоновић, учитељица
Неготин -- Мирослава Сантнер, настав. гимн.
Пожаревац -- Лепосава М. Павловић, пред. Ж. Друштва
Пожаревац -- Мил. Радосављевић, благ. К. С. С.
Панчево -- Љубица Ђ. Павловић, пред. Ж. Задруге
Панчево -- Мара Драгомировић
Сарајево -- Радунка Чубриловић, професор
Скопље -- Марија Шпанићка, учитељица
Сушак -- Милица Видовић, председ. Добротв. Задруге
Суботица -- Даница Радулашки
Турски Бечеј -- Фемка Грујичић, учитељица
Туприја -- Женско Друштво председ. С. Радојковић
Ужице -- Цвета М. Поповић
Цетиње -- Женска Подружина
Чачак -- Љубица Ј. Матић, благајник Жен. Подружине
Шабац -- Софија Поповићка, учитељица.

